

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ

Дитячий і молодіжний туризм займає значне місце у системі світового туризму, тому питання дослідження особливостей його розвитку, виявлення проблем та перспектив в наш час є дуже актуальними.

Дослідження у сфері дитячого і молодіжного туризму проводили багато науковців, серед яких слід назвати українських та зарубіжних вчених О.В. Колотуху, В.В. Обозного, М.Ю. Кострицю, М.П. Мальську, Г.В. Палаткіну, О.О. Колесник, І.Н. Пілат, О.О. Остапець, В.В. Худо, В.І. Цибух, Д.В. Чертовську та інших.

Дитячий туризм є пріоритетним напрямком розвитку туризму в Україні. Саме цей вид туризму має патріотично - виховне значення, є засобом пізнання навколишнього світу, способом розширення світогляду.

Важливим у дослідженні дитячого туризму є визначення термінології та підходів до класифікації дитячого туризму. Дитячий туризм досліджується представниками різних наук, серед яких досить глибокі дослідження проведені географами, а також педагогами й туризмознавцями. Від вікових характеристик залежить вибір маршруту, програми туру, потрібний рівень обслуговування та інші умови, які стосуються молодших учасників подорожей.

Зараз в науковій літературі ще немає єдиного підходу до диференціації туристів та визначення термінології стосовно віку подорожуючих. Всі українські вчені виділяють дитячий туризм, як форми або види туризму, залежно до віку, вони виділяються також у класифікаціях Закону України «Про туризм» та у статутах ВТО.

Згідно Закону України «Про туризм» виділені такі види туризму, як дитячий та молодіжний [1], у міжнародному законодавстві форми туризму, в залежності від віку подорожуючих, які затверджені у документі «Концепції,

визначення та класифікації для статистики туризму» рекомендують виділяти наступні вікові категорії – від 0 до 14 років та від 15 до 24 років (категорії не передбачають назв).

Існує багато класифікацій за віковою ознакою, так, В. К. Кіптенко виділяє таку категорію туристів, як діти, що подорожують з батьками та молодь у віці від 15 до 24 років [3], М.П. Кляп та Ф.Ф. Шандор виокремлюють дітей у віці 1-18 років [4], О.Д. Король та М.П. Крачило виділяють дитячий та молодіжний туризм [6], С.П. Кузик, відповідно до віку подорожуючих, виділяє такі форми туризму, як дитячий (особи шкільного віку) та молодіжний туризм (16-24 роки) [7].

Ю.А. Грабовський та О.Ю. Скалій, за ознакою спортивний туризм виокремлюють дитячий та молодіжний туризм [2], за соціально-економічною ознакою науковці також виділяють дитячий та молодіжний туризм [9].

Педагогічна наука приділяє багато уваги дослідженням дитячого туризму. В науковому обігу можна зустріти декілька термінів, які є синонімами дитячого туризму, серед них – дитячо-юнацький, шкільний, педагогічний та позакласний туризм. Ці терміни поєднують такі ознаки: вікові обмеження для дітей; функції шкільного та позашкільного туризму: краєзнавчі, педагогічні, пізнавальні та спортивні.

У дефініції поняття дитячий туризм, які надають педагоги та туризмознавці є деякі розбіжності. Найбільш просте і вузьке трактування дитячого туризму полягає в тому, що його визначають як живе пізнання навколишнього світу, рух, здоров'я та фізичний гарт.

О.О. Остапець дає більш широке визначення з точки зору педагогічної науки вважаючи «дитячий туризм - засобом гармонійного розвитку дітей (осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку), що реалізується у формі відпочинку та суспільно-корисної діяльності, характерними структурними компонентами якої є похід, подорож, екскурсія». Автор вважає, що дитячий туризм є ефективним засобом навчання, виховання, оздоровлення, ознайомлення учнів з рідним краєм, їх соціальної адаптації, підтримання здорового способу життя.

І.М. Пілат під шкільним туризмом і краєзнавством розуміє туристсько-краєзнавчу діяльність учнів, що виходить за рамки навчальних програм і організується школою та позашкільними закладами з метою забезпечення педагогічного цілеспрямованого використання їх позаурочного часу. Науковець вважає, що цю діяльність характеризують: соціально-оздоровча, пізнавально-виховна та спортивно-оздоровча спрямованість, широта міжособистісних та внутрішньо-колективних відносин, у які вступають учні; безпосередній зв'язок цих відносин, у які вступають учні; безпосередній зв'язок цих відносин із соціальним та географічним середовищем [8].

О.О. Остапець та І.М. Пілат виокремлюють у визначеннях поняття дитячий туризм важливість його пізнавальної і виховної функції та педагогічну цінність.

Дитячий туризм, на думку В.А. Квартальнова, - це туризм, який входить складовою частиною в навчальний та виховний процес в освітніх закладах, що діють за основними загальноосвітніми програмами, в тому числі в позашкільних профільних туристських центрах і станціях дитячо-юнацького туризму [8]. Даним поняттям науковець підкреслює, що дитячий туризм є невід'ємною частиною шкільного навчально-виховного процесу.

М.П. Кляп та Ф.Ф. Шандор окремо виділяють визначення дитячого та шкільного туризму, визначаючи, що це вид туризму, який спрямований на задоволення рекреаційних потреб дітей та учнів [4].

О.В. Колотуха більш глибоко та детально досліджував дитячий та юнацький туризм та визначив, що «дитячо-юнацький туризм – це рекреаційна діяльність дітей та юнацтва, спрямована на задоволення оздоровчих, спортивних та пізнавальних потреб особистості поза місцем постійного проживання й навчання» [5 с. 17-18]. Треба акцентувати увагу, що автор у своєму визначенні вперше підкреслює, що подорожі обов'язково повинні відбуватись не лише поза межами місця постійного проживання, але й навчання.

Підсумовуючи вищерозглянуті дефініції поняття слід сказати, що науковці визначають дитячий туризм як засіб гармонійного розвитку дітей, як

туристсько-краєзнавчу діяльність учнів, як складову частину навчально-виховного процесу в освітніх закладах та як вид туризму, який спрямований на задоволення рекреаційних потреб дітей та учнів. У класифікаціях туристів, в залежності від їхнього віку, дитячий туризм виділяється як окрема категорія туристів.

Отже, з огляду літературних джерел можна зробити висновок, що в науковій літературі існує різноманітність визначень поняття та класифікації дитячого туризму, є відмінності у трактуванні поняття та визначенні вікових меж. Різноманіття трактувань пояснюється перш за все ємністю розглянутого явища, що впливає на трактування науковцями визначення, яке поєднує ознаки різних підходів.

Список використаних джерел: 1. Закон України «Про туризм». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>. 2. Грабовський Ю.А., Скалій О.В., Скалій Т.В. Спортивний туризм: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. 304 с. 3. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму: підручник. Київ: Знання, 2010. 502 с. 4. Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 334 с. 5. Колотуха О. В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку: Дис... канд. геогр. наук: 11.00.02. НАН України, Інститут географії. К., 2004. 257 с. 6. Король О.Д., Крачило М.П. Менеджмент туризму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: Рута, 2008. 240 с. 7. Кузик С.П. Географія туризму: навч. посібник. Київ: Знання, 2011. 271 с. 8. Мельничук М.М., Зейко В.О. Молодіжний та дитячий туризм: сутність та класифікація за віком. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія». Випуск 44. 2016. С. 118-122. 9. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: підручник. За заг. ред. В.Ф. Орлова. К.: Грамота, 2006. 264 с.